

7. Райгородский Д. Я. Практическая психодиагностика. Методики и тесты : учеб. пособие / Д. Я. Райгородский. – Самара : БАХРАХ-М, 2002. – 675 с.
8. Фетискин Н. П. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп / Н. П. Фетискин, В. В. Козлов, Г. М. Мануйлов. – М. : Изд-во Ин-та психотерапии, 2005. – 490 с.

Мяленко В. В. Взаимосвязь саморазвития и профессиональной самореализации украинской молодежи и мигрантов украинского происхождения, проживающих на территории Израиля

Статья посвящена теоретическому анализу феномена профессиональной самореализации и результатам эмпирического исследования психологических особенностей самореализации украинской молодежи и эмигрантов украинского происхождения. Определено, что молодой украинец связывает собственное развитие прежде всего с самоактуализацией и профессиональной самореализацией, в то время как эмигранты украинского происхождения структурируют профессиональную самореализацию в соответствии с процессом адаптации.

Ключевые слова: профессиональная самореализация, саморазвитие, адаптация.

Myalenko V. V. The relationship of self-realization and professional self-realization of Ukrainian youth and migrants of Ukrainian origin, who live in Israel

The article is devoted to the theoretical analysis of the phenomenon of professional self-realization. It deals with the results of empirical research of psychological features of Ukrainian youth' and emigrants of Ukrainian origin self-realization. Ukrainian youth connects its self-development with self-actualization with professional self-realization. Emigrants of Ukrainian origin structure their professional self-realization according to the adjustment process.

Key words: professional self-realization, self-development, adjustment.

© **Мяленко В. В.**

М. Ю. Сидоркіна

**МОТИВАЦІЯ ПОЛІТИЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ:
СПРОБА ТИПОЛОГІЗАЦІЇ**

Розглянуто класифікації мотивів політичної поведінки та політичної участі, запропоновані вітчизняними і зарубіжними дослідниками. Проаналізовано підходи зарубіжних дослідників до класифікації мотивів політичної взаємодії. Виокремлено основні види мотивів політичної взаємодії (селективні, соціальні, цільові, орієнтаційні, мотиви влади, мотиви досягнення, квазімотиви). Запропоновано їх авторську типологію, що будується на характері потреб суб'єкта.

Ключові слова: мотиви, політична взаємодія, стимули, потреби.

Проблема. Майбутнє суспільства залежить від особливостей політичного світогляду молодого покоління, його ставлення до суспільно-політичних процесів, бачення молоддю свого місця в політичному житті суспільства. Політична картина світу молоді людини визначає, наскільки активно вона долучається до політичного життя країни, які саме форми впливу на політичне життя суспільства обирає. Мотивація молоді до політичної взаємодії значною мірою визначає відповідні форми та власне вияви її політичної взаємодії з іншими суб'єктами політики.

Мета статті: представити аналіз наукових джерел, присвячених проблемі мотивації політичної взаємодії, та запропонувати авторську типологію мотивів політичної взаємодії.

Значна кількість вітчизняних досліджень присвячена виявленню мотиваційних чинників, які детермінують громадянську і політичну участь, політичну поведінку, політичний вибір молоді (М. Білик, І. Білоус, І. Вільчинська, В. Духневич, А. Краснякова, Л. Кияшко, А. Лісневська, О. Плющ, С. Чолій).

Відатний російський соціальний психолог і політолог Д. Ольшанський серед мотивів політичної участі називає такі: мотиви інтересу та привабливості політики як сфери діяльності, пізнавальні мотиви, мотиви влади, ідеологічні мотиви, мотив перетворення світу, мотив вірності традиціям, прагматичні мотиви й псевдомотиви [6]. Інший відомий російський політичний психолог Г. Дилігенський виокремлює два основні види мотивації політичної активності особистості – інструментальну та ціннісно орієнтовану [2].

Вітчизняна дослідниця М. Білик, узагальнюючи здобутки своїх попередників, що працювали над проблемою політичної мотивації, виділяє основні мотиви політичної поведінки особистості: почуття радості і задоволення від причетності до важливої та значущої справи; можливість застосувати особистісні сили та здібності; одержання матеріальних та соціальних вигод; престижність політичної діяльності; належність до групи однодумців (соціальна захищеність); можливість розширити свої соціальні зв'язки та підвищити особистісний статус; можливість впливати на інших та маніпулювати ними у власних інтересах; прагнення змінити та вдосконалити суспільні відносини, соціальні інститути; сподівання втілити в реальність власні політичні ідеали та моделі суспільного устрою; бажання залишити слід в історії [0].

А. Краснякова, наголошуючи на полімотивованості політичної участі, виокремлює такі основні типи мотивів, що її зумовлюють: просоціальні (соціальний, альтруїстичний, громадянської відповідальності), орієнтаційні (ідеологічний, політичного інтересу), взаємодії з

іншими суб'єктами (мотив спілкування; мотив партнерської взаємодії), автономного забезпечення (мотив підвищення матеріального і соціального статусу; мотив кар'єри і досягнення успіху) [4].

Хоч проблемі мотивації політичної участі і присвячено чимало праць українських і російських науковців, утім бракує вітчизняних досліджень власне тих мотивів, які відображають специфічні причини звернення громадян до різноманітних форм *політичної взаємодії*. Тому, розглядаючи окремі акти політичної участі як конкретні прояви політичної взаємодії, особливу увагу ми звертатимемо на питання, пов'язані з виокремленням чинників, які мотивують молодь до *спільної політичної діяльності, колективних форм політичної участі*, власне політичної взаємодії.

У зв'язку із цим цінною знахідкою для нас стали англомовні джерела, де висвітлюється проблема мотивації колективної політичної участі та політичної взаємодії. Тут терміни “стимул” (incentive), мотивація (motivation) і перевага (benefit) використовуються як синонімічні для опису тих вигод, які раціональний актор може отримати і які, відповідно, мотивують його до участі в колективній дії. Мотиватори, які зумовлюють участь молоді в політичній взаємодії, на думку П. Кларка і Дж. Уїлсона, можна розподілити на три групи: цільові (ідейні) стимули, матеріальні стимули та стимули, засновані на солідарності [7]. *Цільові (ідейні) стимули* дослідники визначають як нематеріальні вигоди, які можуть бути отримані саме завдяки співробітництву (об'єднанню) з кимось, а не самому акту об'єднання. Послідовники Кларка та Уїлсона – Боуман, Іпполіто та Дональдсон – визначають цільові стимули як “перейнятість суспільними проблемами” і “почуття обов'язку перед громадою” (див. [8]). Як автори поняття “цільові стимули”, так і їхні послідовники – усі погоджуються в тому, що воно відображає ступінь умотивованості індивіда самою перспективою зробити певний внесок у досягнення певної кінцевої політичної мети. Де хто з учених (Сеїд, Уайтлі, Шлозмен, Бреді і Верба) чітко розрізняє два варіанти цільових стимулів, виокремлюючи *виражальні (експресивні) стимули* і *стимули, зорієнтовані на кінцевий результат*. *Виражальні (експресивні) стимули* дають можливість “задовольнити” почуття громадянського обов'язку і прагнення зробити свій внесок у добробут суспільства; вони пов'язані із задоволенням, яке “впливає із самої діяльності”, та зумовлені притаманною політичній участі можливістю виступати в ролі “виражальної (експресивної) дії” (“голосу”). На протилежність експресивним стимулам, мотиви, *зорієнтовані на кінцевий результат*, пов'язані з прагненням впливати на “колективні результати” [там само].

За визначенням А. Семюель, *соціальні стимули*, або *стимули*, *засновані на солідарності*, – це мотиватори, породжені інтерактивною природою політичної взаємодії. Прикладами таких стимулів є бажання проводити час разом із цікавими людьми або однодумцями чи бажання порадувати друзів або сім'ю. Дослідниця наголошує на відмінності в розумінні соціальних стимулів як (1) *жаги до спорідненої соціальної взаємодії* та (2) *потреби у відчутті належності* (яке може виникати в результаті дії соціальних норм і тиску). У випадку, коли для індивіда домінантним мотиватором є саме *бажання бути учасником безпосередньої взаємодії*, його буде приваблювати передусім можливість участі в певній колективній політичній дії (акції, діяльності), яка передбачає безпосередній контакт учасників один з одним. У разі домінування *потреби в належності* вона (теоретично) може бути задоволена завдяки індивідуальній участі (не колективній дії), якщо ця дія дає учасникам право претендувати на членство в групі або підстави ідентифікувати себе з певною групою. На думку П. Кларка і Дж. Уїлсона, засновані на солідарності стимули пов'язані в основному з діями, які об'єднують людей і передбачають такі винагороди: спілкування, почуття спорідненості, почуття належності до групи та ідентифікацію з нею, бажаний статус у результаті членства, веселий настрій і почуття святковості, підтримання соціальних відмінностей тощо. Спільною рисою наведених стимулів є те, що вони, як правило, не залежать від специфічного результату спільної діяльності [7]. До джерел “винагороди”, пов'язаних із соціальними стимулами, зарубіжні дослідники відносять: насолоду від спільно координованої соціальної та рекреаційної діяльності, яка обмежується певним членством; приєднання до норм поведінки окремих осіб та груп, з якими індивіди себе ідентифікують; підтримку дружніх стосунків з метою підтвердження свого соціального статусу та репутації [8, с. 113-114]. Важко не погодитись із А. Семюель щодо того, що можна виокремити *два абсолютно різних розуміння поняття “соціальних стимулів”*, які в деяких джерелах змішуються: перше – *інтерактивні стимули*, які обов'язково передбачають перспективу участі в колективній діяльності, друге – *солідарні стимули*, які можуть зумовлюватися участю як в індивідуальній, так і в колективній діяльності, спрямованій на досягнення певної мети.

Якщо розглядати безпосередню політичну взаємодію на такому прикладі, як вступ молодої людини в політичну партію або участь у її роботі, то можна очікувати, що у випадку домінування заснованих на солідарності або цільових стимулів така молода людина в першу чергу шукатиме однодумців, прагнучиме брати участь у спільній з іншими діяльності. Молодь, для якої спонукальними є насамперед *селективні (матеріальні) стимули*, прагнучиме підвищити свій соціальний ста-

тус: збільшити дохід, отримати посаду, налагодити або розширити коло “корисних” зв’язків та ін. Усі ці стимули можна розглядати як внутрішні мотиватори, на противагу (на додаток) до яких можуть діяти ще й зовнішні. Зовнішніми стимулами, які забезпечують певну регламентовану безпосередню політичну взаємодію, для членів певної партії може виступати сукупність організаційних правил – система примусу та санкцій, спрямована на дотримання партійної дисципліни. Така партійна дисципліна формується в результаті процесу інституціоналізації, який забезпечує встановлення передбачених правил, процедур та моделей поведінки, набору стабільних очікувань [3]. При цьому “згода” індивіда будувати політичну взаємодію відповідно до цих очікувань значною мірою залежить від того, наскільки значущими для нього є внутрішні стимули та очікувана вигода, яку він може отримати лише у випадку дотримання передбачених правил та дисципліни (“вони дають свій партквиток настільки, наскільки його наявність може дати їм очікувані дивіденди” [там само]). Як на наш погляд, то для тих молодих осіб, які, будучи членами політичних партій, схильні до жорстко регламентованої політичної взаємодії, найбільшу вагу серед внутрішніх стимулів мають селективні (матеріальні). Зрозуміло, що чим більш жорсткою є ієрархічна структура партії, тим більшою має бути вага “зовнішніх” стимулів, які регламентують політичну взаємодію. Можна припустити, що згода індивідів будувати свою політичну взаємодію відповідно до тих зовнішніх очікувань, які щодо них висувуються, значною мірою залежить від системи цінностей (і зокрема від того, наскільки значущими для них є цінності автономії та свободи).

На думку А. Семюель, ані матеріальні, ані інтерактивні стимули самі по собі не можуть зумовити рішення індивіда долучитися до політичної взаємодії, оскільки пов’язані з ними потреби можуть бути задоволені і через інші форми діяльності [8]. У реаліях нашого суспільства готовність частини студентів та інших груп населення до політичної взаємодії у формі участі в акціях протесту та інших масових політичних подіях досить часто зумовлюється саме матеріальними стимулами (а саме прагненням заробити). Звісно, у випадках, коли політична взаємодія є для людини формою заробітку, а сама вона при цьому не поділяє поглядів та позицій політичних сил, які вона в процесі своєї “роботи” має “відстоювати” (при цьому політичні погляди самої людини можуть бути протилежними або нейтральними), таку взаємодію слід віднести до окремої категорії (можливо, назвавши її “псевдополітичною”). А проте, як нам видається, долучення частини вітчизняної студентської молоді до політичної взаємодії зумовлене саме матеріальними стимулами, про що йшлося вище, – передусім прагненням підвищити свій соціальний статус: збільшити дохід, забезпечити кар’єрне

просування, налагодити або розширити коло “корисних” зв’язків та ін. При цьому можна також очікувати, що для частини молодих людей, які долучаються до політичної взаємодії в політичній партії через участь у дочірній щодо партії молодіжній організації, першочерговими мотивами є “колективні” (серед яких у разі несформованості власної ідеологічної позиції та бачення власних цілей політичної діяльності можуть переважати навіть “афіліативні”). Вторинними щодо цих мотивів можуть бути мотиви самоактуалізації, і лише третинними – матеріальні мотиви.

На думку вітчизняних дослідників, існують відмінності в мотиваційній сфері, коли йдеться про молодь із різним рівнем політичної активності. Згідно з результатами дослідження А. Лісневської, найбільшою мірою з рівнем політичної активності молоді пов’язані мотиви політичного інтересу, ідеологічні мотиви, мотиви перетворення світу, мотиви влади. Для молоді з високим рівнем політичної активності політика є засобом життєвого самовизначення та реалізації сенсу власного життя, а для молоді з низьким рівнем політичної активності – засобом особистісної та професійної самоактуалізації [5]. За даними дослідження А. Краснякової, у молоді з високим рівнем політичної активності (лідерів і членів молодіжних політичних організацій) домінують мотивами політичної участі є просоціальні мотиви (соціальний, альтруїстичний, громадянської відповідальності) і мотиви орієнтаційного типу (ідеологічний, політичного інтересу), у молоді з нижчим рівнем політичної активності – мотиви взаємодії з іншими суб’єктами та мотиви автономного забезпечення [4].

Ю. Коргунюк виокремлює певні відмінності у співвідношенні мотивів, які зумовлюють участь громадян різних країн у діяльності тих чи тих політичних партій [3]. Порівнявши мотивацію політичної діяльності членів партії “Єдина Росія” і Комуністичної партії Республіки Молдова, Ю. Коргунюк і О. Мелешкіна дійшли висновку, що члени КПРМ керуються переважно змішаною мотивацією (переважають колективні стимули – принаймні в частини опитаних), тоді як члени “Єдиної Росії” демонструють майже виключну орієнтацію на селективні стимули [там само]. Тому можна припустити, що між особливостями мотивації політичної взаємодії і партійно-ідеологічною самоідентифікацією існує взаємозв’язок.

Отже, на основі аналізу теоретичних джерел, присвячених розгляду мотивації політичної взаємодії, ми виокремили основні види мотивів політичної взаємодії: селективні (матеріальні), соціальні (колективні), цільові (ідейні), орієнтаційні, квазімотиви, мотиви влади, мотиви досягнення. З огляду на це пропонуємо таку **типологію мотивів політичної взаємодії**:

А. Мотиви, в основі яких лежать потреби, задоволення котрих не вимагає безпосередньої участі в політичній або міжособовій взаємодії в процесі політичної діяльності:

- 1) селективні (матеріальні) стимули;
- 2) цільові (ідейні) стимули;
- 3) орієнтаційні мотиви;
- 4) мотиви досягнення.

Б. Мотиви, в основі яких лежать потреби, задоволення котрих пов'язане з міжособовою взаємодією в процесі спільної політичної діяльності або з належністю до групи:

1) соціальні (колективні) мотиви: а) інтерактивні стимули, пов'язані зі взаємодією (прагнення бути учасником безпосередньої взаємодії та відповідні переваги, “здобуття” яких можливе незалежно від результатів спільної діяльності); б) ідентифікаційні стимули, пов'язані з належністю та солідарністю; в) афіліативні стимули, пов'язані із зорієнтованістю на спільність поглядів та позицій і прийняття;

2) мотиви влади.

В. Квазімотиви.

В основі мотивів першої групи (А) лежать потреби, задоволення яких не потребує обов'язкової участі інших людей, тобто йдеться про індивідуальні форми політичної участі (винагороди, які лежать в основі цих мотивів, не вимагають участі індивідів у спільній політичній діяльності, проте можуть бути “здобутими” індивідами і в результаті їхньої участі в безпосередній політичній взаємодії). В основі мотивів другої групи (Б) лежать винагороди, які вимагають участі індивідів у безпосередній політичній взаємодії або їх причетності до колективної діяльності у сфері політики. Щодо квазімотивів (В), то ці мотиви формуються в результаті цілеспрямованих маніпулятивних впливів або активної цілеспрямованої пропаганди. Індивіди, політична діяльність яких зумовлюється такими мотивами, можуть не усвідомлювати, що їхні політичні цілі нав'язані ззовні (табл.).

Таблиця

Мотиви політичної взаємодії

Група мотивів	Мотиви (стимули)	Індикатори
Селективні (матеріальні)	Стимули, пов'язані з можливістю підвищити власний соціальний та політичний статус	Прагнення збільшити дохід, заробити
		Прагнення забезпечити собі кар'єрне просування
		Прагнення налагодити або розширити коло “корисних” зв'язків

Продовження таблиці

Орієнтаційні стимули	Пізнавальні стимули	Прагнення зорієнтуватися в просторі
	Мотив інтересу до політики як сфери діяльності	Інтерес і привабливість політики як сфери діяльності
Мотиви досягнення	Потреба долати перешкоди та досягати успіхів у вирішенні завдань	Прагнення брати на себе відповідальність за пошук шляхів розв'язання складних проблем, вирішення важливих завдань, досягнення поставлених цілей
Цільові (ідейні) стимули	Експресивні (виражальні) стимули	Задоволення від самого акту політичної взаємодії або політичної участі
		Задоволення від дієвого прояву власної позиції ("голосу")
		Задоволення від виконання громадянського обов'язку
	Стимули, зорієнтовані на кінцевий результат	Бажання використати шанс покращити життя громади або країни (або прагнення досягти іншої політичної мети)
		Значущість досягнення певної політичної мети як кінцевого результату своєї діяльності
	Ідеологічні стимули	Збіг індивідуальних цінностей людини з ідеологічними цінностями партійної системи
Соціальні (колективні)	Інтерактивні стимули, пов'язані із взаємодією (прагнення бути учасником безпосередньої взаємодії може бути задоволене незалежно від результатів спільної діяльності)	Прагнення взаємодії з іншими в процесі споріднювальної колективної дії (діяльності)
		Спілкування
		Жага спорідненості
		Бажання весело провести час та почуття святковості
	Ідентифікаційні стимули, пов'язані з належністю та солідарністю (потреба бути членом певної групи, ідентифікувати себе з групою)	Відповідна потреба може бути задоволена і завдяки участі в індивідуальній (не колективній) дії, якщо ця дія дає індивідуві змогу претендувати на членство в групі або дає підстави ідентифікувати себе з певною групою
		Потреба розвинути або посилити почуття належності до групи

Продовження таблиці

		Потреба розвинути або посилити почуття ідентифікації з групою, членство в якій підвищує самооцінку і почуття власної гідності
		Статус у результаті членства
		Підтримання соціальних відмінностей
	Афіліативні стимули, пов'язані із зорієнтованістю на спільність поглядів і позицій та прийняття	Потреба в пошуку однодумців
		Психологічне задоволення від відчуття спільності поглядів та позицій
		Потреба в прийнятті
Мотиви влади	Мотиви, пов'язані з бажанням вивищитися над іншими, контролювати їх	Прагнення контролювати інших та впливати на них
		Прагнення переконувати і перемагати
Квазімотиви	Квазімотиви, сформульовані внаслідок активної пропаганди	На кшталт "За Батьківщину! За Сталіна!"

Підставами для класифікації мотивів політичної взаємодії можуть також бути:

1) спрямованість цілей політичної взаємодії ("за" або "проти"; "творення" або "руйнування"). Відповідно можна виокремити мотиви, які відображають: а) прагнення індивідів брати участь у політичній взаємодії і таким чином підтримувати певні політичні ідеї або цілі або б) прагнення індивідів брати участь у політичній взаємодії, щоб боротися проти певних політичних ідей (мотиви "творення" і мотиви "руйнування");

2) тривалість суб'єктивної значущості мети, прагнення до реалізації якої лежить в основі мотиву ("короткотривалі" і "довготривалі" мотиви);

3) джерела формування активності: а) цілеспрямоване критичне оцінювання політичних подій та рефлексія щодо можливостей досягнення значущих політичних цілей або б) активна пропаганда (відрефлексовані та нав'язані ззовні мотиви);

4) ступінь усвідомлення усвідомлені і неусвідомлені мотиви: а) мотиви політичної взаємодії, в основі яких лежать усвідомлені потреби; б) мотиви політичної взаємодії, зумовлені неусвідомленими потребами;

5) характер зумовленості: внутрішня особистісна або зовнішня (внутрішня або зовнішня мотивація; інтринсивна або екстринсивна мотивація; процесуальна або інструментальна мотивація). Політична взаємодія є ендогенно (інтринсивно) мотивованою, якщо її мета збігається із самим її здійсненням і результатом. Політична взаємодія екзогенно (екстринсивно) мотивована, якщо участь у ній і результат цієї взаємодії є засобом досягнення якоїсь іншої мети, яка не іманентна діяльності в процесі взаємодії, проте поєднана з результатом взаємодії доволіно завдяки тому, що може виступати інструментом досягнення цього результату. Серед виокремлених нами мотивів прикладами *інтринсивних* мотивів є: інтерес до політики як сфери діяльності (з групи орієнтаційних мотивів); експресивні мотиви – задоволення від самого акту політичної взаємодії або політичної участі, задоволення від дієвого прояву власної позиції (“голосу”), задоволення від виконання громадянського обов’язку; стимули, зорієнтовані на кінцевий результат (група цільових/ідейних стимулів); ті інтерактивні стимули, які пов’язані із задоволенням від самої взаємодії (з групи соціальних стимулів). *Екстринсивними* мотивами політичної взаємодії, на нашу думку, є: селективні мотиви; мотиви досягнення; мотиви влади; пізнавальні мотиви (з групи орієнтаційних мотивів); ідентифікаційні стимули і стимули, зумовлені такими “винагородами”, як задоволення від спілкування і веселого проведення часу та відчуття святковості, які дає сам процес взаємодії; афіліативні стимули (з групи соціальних стимулів); квазімотиви;

б) мотивація позитивна або негативна (мотивація досягнення успіху або уникнення невдачі; зумовленість прагненням отримати винагороду або, навпаки, прагненням уникнути негативних санкцій, покарання).

Висновки. На основі аналізу наукових джерел описано мотиваційні чинники, які зумовлюють перебіг процесу політичної самоідентифікації: рівень інтересу до політики; просоціальність/асоціальність загальної спрямованості особистості, рівень її політичних домагань; високий/низький рівень прояву та усвідомлення суб’єктом потреб, які можуть бути задоволені шляхом політичної взаємодії, та мотивів такої взаємодії; наявність/відсутність цілепокладання у сфері політики. Виокремлено такі види мотивів політичної взаємодії: селективні (матеріальні); соціальні (колективні); цільові (ідейні); орієнтаційні; квазі-мотиви; мотиви влади; мотиви досягнення.

Усі ці мотиви ми пропонуємо об’єднати у три групи. В основі мотивів першої групи лежать потреби, задоволення яких можливе без участі інших людей, тобто у випадку індивідуальних форм політичної участі (винагорода, які лежать в основі цих мотивів, не вимагають уча-

сті індивідів у спільній політичній діяльності, проте можуть бути “здо-бутими” індивідами і в результаті їхньої участі в безпосередній політичній взаємодії). В основі мотивів другої групи лежать винагороди, які вимагають безпосередньої участі індивідів у політичній взаємодії або їхньої причетності до колективної діяльності у сфері політики. До третьої групи належать мотиви, сформовані в результаті активної пропаганди (квазімотиви).

Засадами для класифікації мотивів політичної взаємодії можуть також бути: мета політичної взаємодії, суб’єктивна тривалість значущості такої мети; джерела її формування и (ступінь усвідомленості, відрефлексованості мети чи, навпаки, маніпулятивне нав’язування її ззовні), внутрішня чи зовнішня зумовленість політичної взаємодії.

Можна припустити, що схильність індивіда долучатися до тих чи інших форм політичної взаємодії значною мірою залежить від ієрархії мотивів, що її зумовлюють, та загалом від особливостей ціннісно-мотиваційної сфери. Наприклад, згода людини будувати свою політичну взаємодію відповідно до тих зовнішніх очікувань, які до неї висувуються, значною мірою залежить від її системи цінностей (і зокрема від того, наскільки значущими є для них цінності автономії та свободи). Імовірно також, що для частини молодих людей, які долучаються до політичної взаємодії у політичній партії через їхню участь у дочірній щодо цієї партії молодіжній організації, першочерговими мотивами є “колективні” (у разі несформованості власної ідеологічної позиції та не досить чіткого бачення власних цілей політичної діяльності можуть переважати навіть “афіліативні” мотиви). Вторинними щодо цих мотивів можуть бути мотиви самоактуалізації, і лише третинними – матеріальні мотиви.

Дослідження вітчизняних дослідників показують, що для політично найактивнішої молоді домінантними мотивами є соціальний, альтруїстичний, громадянської відповідальності, ідеологічний, політичного інтересу. Політика виступає для цієї частини молоді засобом життєвого самовизначення та реалізації сенсу власного життя. Видається, що мотивація політично найактивнішої молоді більшою мірою має інтринсивну природу, проте сама політична діяльність для цієї молоді виступає інструментом задоволення певних екзистенційних потреб.

Виняткову роль у процесі політичної самоідентифікації відіграють мотиваційні чинники, адже саме вони визначають, на які цінності буде зорієнтована особа і з ким саме вона схильна себе ідентифікувати. Можна очікувати, що особливості процесу політичної само ідентифікації молоді значною мірою зумовлюватимуться ієрархією мотивів політичної взаємодії. Процес політичної самоідентифікації в цьому

контексті можна розглядати як відображення динаміки мотиваційної сфери особистості (тобто динаміки ієрархії мотивів політичної взаємодії молоді).

Л і т е р а т у р а

1. Білик М. В. Психологічні чинники прояву політичної культури студентської молоді : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05 / Білик Марія Володимирівна. – К., 2004. – 271 с.
2. Дилigenский Г. Г. Социально-политическая психология : учеб. пособ. для вузов / Г. Г. Дилigenский. – М. : Наука, 1994. – 304 с.
3. Коргунюк Ю. Организационное устройство “Единой России” и партии коммунистов Молдовы [Электронный ресурс] / Ю. Коргунюк, Е. Мелешкина // Политэкс. – 2010. – № 1. – Режим доступа : <http://www.politex.info/content/view/666/30/>.
4. Краснякова А. О. Полімотивація політичної участі сучасної української молоді / А. О. Краснякова // Наукові студії із соціальної та політичної психології : зб. статей. – К. : Міленіум, 2009. – Вип. 23 (26). – С. 279–291.
5. Лісневська А. О. Психологічні чинники політичної активності молоді : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.11 “Політична психологія” / А. О. Лісневська. – К., 2010. – 20 с.
6. Ольшанский Д. В. Основы политической психологии : учеб. пособ. для вузов / Д. В. Ольшанский. – Екатеринбург : Деловая книга, 2001. – 496 с.
7. Clark P. Incentive systems: A theory for organizations / Clark P., Wilson J. Q. // Administrative science quarterly. – 1961. – № 6. – P. 129–166.
8. Samuel A. Hacktivism and the future of political participation : thesis for the PhD degree in Political science / Samuel Alexandra. – Harvard University, Cambridge, Massachusetts, 2004. – 274 p.

Сидоркина М. Ю. Мотивация политического взаимодействия: попытка типологизации

Рассмотрены классификации мотивов политического поведения и политического участия, предложенные отечественными и зарубежными исследователями. Проанализированы подходы зарубежных исследователей к классификации мотивов политического взаимодействия. Выделены основные виды мотивов политического взаимодействия (селективные, социальные, целевые, ориентационные, мотивы власти, мотивы достижения, квазимотивы). Предложена их авторская типология, которая строится на характере потребностей субъекта.

Ключевые слова: мотивы, политическое взаимодействие, стимулы, потребности.

Sydorkina M. Yu. Motivation of political interaction: an attempt at a typology

Classification of the motives of political behavior and political participation, suggested by national investigators are considered in the article. Approaches of foreign researchers to classification of motives of political interaction are analyzed.

The author distinguishes following types of motives of political interaction: selective, social, purposive, orientational, quasimotives, power motives, and achievement motives. Author's typology of political interaction motives, which is based on the type of needs of a subject, is proposed.

Key words: motives, political interaction, incentives, needs.

© Сидоркіна М. Ю.

В. Д. Шульга

ВЧИНОК ЯК ОНТОЛОГІЧНИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ СУТНІСНИХ СИЛ ЛЮДИНИ

У статті з позицій філософсько-психологічного вчення В. А. Роменця про вчинок останній розглядається як моральне діяння, спрямоване на творчу реалізацію загальнолюдських цінностей. Відстоюється думка щодо некоректності поділу вчинків як онтологічних маркерів автентичного людського буття на “хороші” і “погані”. Обґрунтовується можливість і доцільність цілеспрямованого формування в учнів суб'єктної готовності до вчинку. Аналізуються можливості спільного вчинку як механізму розвитку сутнісних сил людини, зокрема процесу соціалізації учнівської молоді.

Ключові слова: моральна творчість, свобода волевиявлення, суб'єктність, інтерсуб'єктний підхід, суб'єктно-вчинковий підхід, учинок, злочин, спільний учинок.

Проблема. На розвитку сучасної цивілізації і зокрема українського суспільства позначаються як загальновідомі соціально-економічні проблеми, так і проблеми, власне, психологічні. Безпорадність, відчай, тотальна самотність людини серед собі подібних, брак взаєморозуміння між поколіннями, утеча молоді від живого спілкування у віртуальний світ комп'ютерних технологій і її моральна безпринципність у виборі засобів самоствердження стали, на жаль, реаліями сьогодення. У пошуках шляхів виходу із ситуації, що склалася, ми починаємо переосмислювати сутність різних популярних моделей життєвого успіху, ефективність тих чи тих механізмів соціалізації особистості в сучасних умовах розвитку суспільства.

Виходячи з вищезазначеного, зрозумілим стає зростання інтересу сучасних науковців до соціально-психологічної природи міжособистісної взаємодії та механізмів її розвитку, а особливо – до діалогічної, суб'єкт-суб'єктної взаємодії, засад духовного взаємовпливу людини на людину, адже в них якнайкраще не лише актуалізується, а й знаходить своє істинне розв'язання проблема розвитку людського в людині.